

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 12 stycznia 2023 r.*ⁱ

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Wspólna polityka w dziedzinie azylu – Przesłanki kwalifikujące do statusu uchodźcy – Dyrektywa 2011/95/UE – Artykuł 10 ust. 1 lit. c) i art. 10 ust. 2 – Powody prześladowania – Pojęcia „opinii politycznej” i „przypisywanej opinii politycznej” – Próby podjęcia obrony z wykorzystaniem środków prawnych przez wnioskodawcę ubiegającego się o azyl, w jego państwie pochodzenia, przed działającymi nielegalnie podmiotami niepublicznymi, mającymi możliwość wykorzystania aparatu represyjnego danego państwa

W sprawie C-280/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (najwyższy sąd administracyjny Litwy) postanowieniem z dnia 21 kwietnia 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 30 kwietnia 2021 r., w postępowaniu:

P.I.

przeciwko

Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: K. Jürimäe, prezes izby, M. Safjan, N. Piçarra (sprawozdawca), N. Jääskinen i M. Gavalec, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Richard de la Tour,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu P.I. – L. Biekša, advokatas,
- w imieniu rządu litewskiego – K. Dieninis i V. Kazlauskaitė-Švenčionienė, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: litewski.

– w imieniu Komisji Europejskiej – A. Azéma i A. Steiblyté, w charakterze pełnomocników,
po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 30 czerwca 2022 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 10 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. 2011, L 337, s. 9).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy P.I. a Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (Departamentem Migracji przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej, zwanym dalej „departamentem migracji”) w przedmiocie odmowy przyznania P.I. statusu uchodźcy.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Konwencja dotycząca statusu uchodźców, podpisana w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r., która weszła w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r. [Recueil des traités des Nations unies, vol. 189, s. 150, nr 2545 (1954)], uzupełniona protokołem dotyczącym statusu uchodźców sporządzonym w Nowym Jorku w dniu 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie 4 października 1967 r. (zwana dalej „konwencją genewską”), stanowi w art. 1 lit. A pkt 2 akapit pierwszy, że termin „uchodźca” stosuje się do każdej osoby, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa”.

Prawo Unii

- 4 Motywy 4, 12, 16 i 29 dyrektywy 2011/95 stanowią:
„4) Konwencja genewska i protokół stanowią fundamenty międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców.
[...]
12) Głównym celem niniejszej dyrektywy jest po pierwsze to, by państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej, a po drugie, by osoby takie miały dostęp do minimalnego poziomu świadczeń we wszystkich państwach członkowskich.

[...]

16) Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Celem niniejszej dyrektywy jest w szczególności zapewnienie pełnego poszanowania godności ludzkiej i prawa do azylu dla osób ubiegających się o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin oraz wspieranie stosowania art. 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 i 35 tej karty, w związku z czym należy odpowiednio wdrożyć niniejszą dyrektywę”.

[...]

29) Jednym z warunków kwalifikowania się do otrzymania statusu uchodźcy w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej jest związek przyczynowy między powodami prześladowania takimi jak rasa, religia, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do szczególnej grupy społecznej a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.

5 Artykuł 2 lit. d) tej dyrektywy przejmuje do jej celów definicję „uchodźcy” zawartą w art. 1 lit. A pkt 2 akapit pierwszy konwencji genewskiej, zaś art. 2 lit. e) wspomnianej dyrektywy definiuje „status uchodźcy” jako „uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca za uchodźcę”.

6 Artykuł 2 lit. h) dyrektywy 2011/95 definiuje „wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej” jako „wniosek do państwa członkowskiego o ochronę złożony przez obywatela państwa trzeciego [...], którego można uznać za osobę ubiegającą się o status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej”, a art. 2 lit. i) zdefiniowano pojęcie „wnioskodawcy” jako „obywatela państwa trzeciego [...], który złożył [taki] wniosek, ale w odniesieniu do jego wniosku nie zapadła jeszcze prawomocna decyzja”.

7 Artykuł 4 rzeczonyj dyrektywy, zatytułowany „Ocena faktów i okoliczności”, stanowi w ust. 3 i 5:

„3. Ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmuje m.in.:

- a) wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, w tym również przepisy ustawowe i wykonawcze kraju pochodzenia oraz sposoby ich wykonywania;
- b) odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, informujące, czy wnioskodawca doznał lub może doznać prześladowań lub poważnej krzywdy;

[...]

5. W przypadku gdy państwo członkowskie stosuje zasadę, że obowiązkiem wnioskodawcy jest uzasadnienie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, i gdy niektóre treści oświadczeń wnioskodawcy nie są poparte dokumentami ani innymi dowodami, potwierdzenie takich treści nie jest konieczne pod następującymi warunkami:

- a) wnioskodawca poczynił rzeczywisty wysiłek, aby uzasadnić swój wniosek;

- b) wszystkie właściwe elementy będące w posiadaniu wnioskodawcy zostały przedstawione oraz złożono zadowalające wyjaśnienia co do braku innych istotnych elementów;
 - c) oświadczenia wnioskodawcy zostały uznane za spójne i wiarygodne i nie są sprzeczne z dostępnymi szczegółowymi i ogólnymi informacjami mającymi znaczenie dla sprawy wnioskodawcy;
 - d) wnioskodawca wystąpił o udzielenie ochrony międzynarodowej w najwcześniejszym możliwym terminie, chyba że może on wskazać zasadny powód, dlaczego tego nie zrobił; oraz
 - e) stwierdzono ogólną wiarygodność wnioskodawcy”.
- 8 Artykuł 6 lit. a) i c) tej samej dyrektywy jako „podmioty dopuszczające się prześladowań” określa państwo i „podmioty niepubliczne”, jeśli można wykazać, że w odniesieniu do nich państwo nie może lub nie chce zapewnić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą.
- 9 Zgodnie z art. 9 dyrektywy 2011/95, zatytułowanym „Akty prześladowania”:
- „1. Aby czyn mógł zostać uznany za akt prześladowania w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej, musi on:
- a) być na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy art. 15 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.]; lub
 - b) być kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a).
2. Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:
- [...]
- c) ścigania lub kar, które są nieproporcjonalne lub dyskryminujące;
- [...]
3. Zgodnie z art. 2 lit. d) musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania określonymi w ust. 1 niniejszego artykułu lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.
- 10 Artykuł 10 tej dyrektywy, zatytułowany „Powody prześladowania”, stanowi w ust. 1 lit. e) i ust. 2:
- „1. Dokonując oceny powodów prześladowania, państwa członkowskie uwzględniają następujące elementy:
- [...]

e) pojęcie opinii politycznej obejmuje w szczególności posiadanie opinii, idei lub przekonania w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowania, określonych w art. 6, oraz ich polityki lub metod, bez względu na to, czy wnioskodawca działał zgodnie z tą opinią, ideą lub tym przekonaniem.

2. Podczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania”.

11 Artykuł 13 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Nadanie statusu uchodźcy”, ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie nadają status uchodźcy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania takiego statusu zgodnie z rozdziałem II i III”.

Prawo litewskie

12 Artykuł 83 ust. 2 Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties Nr. IX-2206 (ustawy Republiki Litewskiej o statusie prawnym cudzoziemców nr IX-2206) z dnia 29 kwietnia 2004 r. (Žin., 2004, nr 73–2539), która transponuje do prawa litewskiego w szczególności dyrektywę 2011/95, w wersji zmienionej przez ustawę nr XII-1396 z dnia 9 grudnia 2014 r. (TAR, 2014, nr 19923) stanowi:

„W przypadku gdy w trakcie rozpatrywania wniosku okaże się, że elementy dotyczące ustalenia statusu wnioskodawcy ubiegającego się o azyl nie mogą zostać wykazane za pomocą dowodów na piśmie, mimo jego szczerych wysiłków, elementy te są oceniane na korzyść wnioskodawcy, a wniosek o udzielenie azylu uważa się za zasadny, jeśli wniosek ten został złożony tak szybko, jak to możliwe, chyba że wnioskodawca może przedstawić dobre powody, dla których tego nie uczynił, o ile wnioskodawca przedstawił wszystkie dostępne mu istotne dowody i podał zadowalające wyjaśnienie braku innych dowodów, a oświadczenia wnioskodawcy zostały uznane za wiarygodne i spójne oraz nie są sprzeczne ze znanymi konkretnymi i ogólnymi informacjami, które mają znaczenie dla wniosku”.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

13 W dniu 15 lipca 2019 r. P.I., obywatel państwa trzeciego, złożył w departamencie migracji wniosek o udzielenie azylu. Na poparcie tego wniosku wskazał on, że w 2010 r. zawarł w swoim kraju pochodzenia umowę kupna akcji z przedsiębiorstwem należącym do osoby powiązanej ze sferami władzy, w tym ze służbami wywiadowczymi. Wpłacił on na rzecz tego przedsiębiorstwa kwotę 690 000 dolarów amerykańskich (USD) (około 647 500 EUR). Ponieważ umowa ta nie została wykonana, P.I. zwrócił się do kontrahenta o zwrot tej kwoty. Następnie, z inicjatywy właściciela tego przedsiębiorstwa wszczęte zostało przeciwko P.I. postępowanie karne, a w grudniu 2015 r. musiał on zrezygnować z większości projektu opracowanego przez jego przedsiębiorstwo, którego kontrola przeszła na niektóre przedsiębiorstwa należące do innych osób.

14 Wspomniane postępowanie karne zostało zawieszono w styczniu 2016 r. Jednakże po podjęciu przez P.I. próby obrony przed niezgodnym z prawem przejęciem jego projektu zostało ono wznowione w kwietniu 2016 r., w wyniku zeznań złożonych przeciwko P.I. przez osobę powiązaną

z nowymi właścicielami jego przedsiębiorstwa. W grudniu 2016 r. i styczniu 2017 r. we wspomnianym postępowaniu karnym wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutów i tymczasowym aresztowaniu P.I., który w międzyczasie został pozbawiony pozostałej części projektu.

- 15 Decyzją z dnia 21 września 2020 r. departament migracji oddalił złożony przez P.I. wniosek o przyznanie statusu uchodźcy. Po zakończeniu dochodzenia departament ten uznał, że powody leżące u podstaw możliwości ścigania karnego i zastosowania tymczasowego aresztowania, mimo że zostały zidentyfikowane i uznane za wiarygodne, nie odpowiadają żadnemu powodowi określone w konwencji genewskiej, w tym w szczególności powodowi opartemu na pojęciu „opinii politycznej”.
- 16 Po oddaleniu wniesionej do Vilniaus apygardos administracinis teismas (regionalnego sądu administracyjnego w Wilnie, Litwa) skargi na tę decyzję P.I. wniósł odwołanie od orzeczenia tego sądu do Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (najwyższego sądu administracyjnego Litwy). Kwestionuje on utrzymaną w mocy w pierwszej instancji decyzję departamentu migracji, podnosząc, że w przypadku gdy akty prześladowania lub brak ochrony przed takimi aktami są związane, jak w niniejszym przypadku, nie z „działalnością polityczną” w tradycyjnym znaczeniu lub z ideami politycznymi wyrażanymi publicznie, lecz ze sprzeciwem, wyrażanym za pomocą konkretnych aktów, skierowanych przeciwko grupie działającej nielegalnie i wywierającej wpływ na państwo poprzez korupcję, sprzeciw taki wchodzi w zakres pojęcia „opinii politycznej” w rozumieniu art. 10 dyrektywy 2011/95, jak również „przypisywanej opinii politycznej”. Wyjaśnia on, że zarzucane mu przestępstwo (wymuszenie w celu przywłaszczenia dóbr o wielkiej wartości należących do innej osoby) jest w rzeczywistości sporem cywilnoprawnym o charakterze majątkowym między podmiotami gospodarczymi.
- 17 Sąd odsyłający uważa, że P.I. twierdził w sposób spójny, w toku całego dochodzenia, iż przedsiębiorcy związani z władzą przez czynności korupcyjne przejęli jego majątek, oraz że w wyniku jego oporu wobec danych działań, z inicjatywy jednego z tych przedsiębiorców wszczęto przeciwko niemu, mające na celu zastraszenie go, postępowanie karne i że to postępowanie karne, po jego zawieszeniu, zostało podjęte po tym, jak P.I. próbował dochodzić swoich praw przed sądami, co doprowadziło między innymi do wydania postanowienia o zastosowaniu w stosunku do niego tymczasowego aresztowania. Sąd ten dodaje, że zgodnie z przepisami krajowymi w dziedzinie azylu, ściganie lub sankcje karne stanowią akty prześladowania, jeżeli są nieproporcjonalne i dyskryminujące, i uściśla, że uważa za prawdopodobne, iż wspomniane postępowanie karne zostało „sztucznie wywołane”, więc jeśli P.I. powróci do swojego państwa pochodzenia, może nadal podlegać prześladowaniom.
- 18 W tych okolicznościach Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (najwyższy sąd administracyjny Litwy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy sprzeciw wobec działającej nielegalnie i wywierającej wpływy korupcyjne grupy, która za pomocą aparatu państwowego prześladowuje osobę ubiegającą się o azyl i wobec której podjęcie legalnej obrony jest niemożliwe ze względu na szeroko zakrojoną korupcję w państwie, należy uznać za równoznaczny z przypisywaną tej osobie opinią polityczną (w [języku angielskim] „attributed political opinion”) w rozumieniu art. 10 [dyrektywy 2011/95]?”

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 19 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 10 ust. 1 lit. e) i art. 10 ust. 2 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „opinii politycznej” obejmuje podejmowane przez wnioskodawcę ubiegającego się o ochronę międzynarodową w rozumieniu art. 2 lit. h) i i) tej dyrektywy próby obrony jego osobistych interesów majątkowych i gospodarczych z wykorzystaniem środków prawnych przed działającymi nielegalnie podmiotami niepublicznymi, w sytuacji gdy podmioty te, ze względu na swoje korupcyjne powiązania z danym państwem, mogą wykorzystać państwowy aparat represyjny tego państwa na szkodę tego wnioskodawcy.
- 20 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że dyrektywa 2011/95 – jak stanowi jej motyw 12 – została przyjęta w szczególności w celu zapewnienia, by wszystkie państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej.
- 21 Dyrektywę tę należy interpretować w świetle jej ogólnej systematyki i celu, z poszanowaniem nie tylko konwencji genewskiej, która stanowi fundament międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców, jak przypomniano w motywie 4 wspomnianej dyrektywy, lecz również, jak wynika z motywu 16 tej dyrektywy, z uwzględnieniem praw uznanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) [zob. podobnie wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Służba wojskowa i azyl), C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 19, 20 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 22 Zgodnie z art. 2 lit. d) dyrektywy 2011/95 pojęcie „uchodźc[y]” obejmuje, w szczególności, obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa.
- 23 Zgodnie z art. 13 tej dyrektywy państwa członkowskie nadają status uchodźcy wnioskodawcy, który spełnia warunki określone w szczególności w art. 9 i 10 wspomnianej dyrektywy.
- 24 Wnioskodawca ubiegający się o taki status musi też w sposób uzasadniony obawiać się, z powodu sytuacji w jego kraju pochodzenia i postępowania sprawców prześladowań, że będzie poddany „aktom prześladowania” w rozumieniu art. 9 ust. 1 i 2 dyrektywy 2011/95, podejmowanym w stosunku do jego osoby przez „podmioty dopuszczające się prześladowania”, o których mowa w art. 6 tej dyrektywy, pod warunkiem że istnieje związek przyczynowy, w rozumieniu art. 9 ust. 3 w związku z motywem 29 wspomnianej dyrektywy, pomiędzy tymi aktami lub brakiem ochrony przed nimi a przynajmniej jednym z pięciu powodów prześladowania wymienionych w art. 10 tej dyrektywy, do których zalicza się „opinie polityczne” (zob. analogicznie wyrok z dnia 5 września 2012 r., Y i Z, C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 51).
- 25 Co się tyczy pojęcia „opinii politycznej”, którego dotyczą wątpliwości sądu odsyłającego, art. 10 ust. 1 lit. e) dyrektywy 2011/95 stanowi, że pojęcie to „obejmuje w szczególności posiadanie opinii, idei lub przekonania w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowania, określonych w art. 6, oraz ich polityki lub metod, bez względu na to, czy wnioskodawca działał zgodnie z tą opinią, ideą lub tym przekonaniem”. Ponadto zgodnie z art. 10 ust. 2 bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście głosi opinię polityczną powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka opinia jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania.

- 26 W tym względzie należy zauważyć w pierwszej kolejności, że samo brzmienie tych przepisów wymaga, aby pojęcie „opinii politycznej” było interpretowane szeroko. Założenie to opiera się na kilku elementach. Wynika to przede wszystkim z użycia wyrażenia „w szczególności”, w celu wyliczenia, w sposób niewyczerpujący, elementów mogących identyfikować to pojęcie. Następnie, wymienia się nie tylko „opinie”, ale także „idee” i „przekonania” w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowań, a także w tych dotyczących „polityki” lub „metod” tych podmiotów, przy czym wnioskodawca nie musi koniecznie działać zgodnie z tą opinią, ideą lub przekonaniem. Wreszcie nacisk położony jest na postrzeganie „politycznego” charakteru owych opinii, idei lub przekonań przez podmioty potencjalnie dopuszczające się prześladowań.
- 27 Wykładnię tę potwierdza podręcznik w sprawie procedur i kryteriów, jakie należy stosować w celu określenia statusu uchodźcy i wytyczne dotyczące ochrony międzynarodowej w świetle konwencji z 1951 r. i protokołu z 1967 r. dotyczących statusu uchodźców [Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR), 1979, ponownie wydane i aktualizowane w lutym 2019 r., HCR/1P/4/FRE/REV.4], do którego należy się odnieść ze względu na ich szczególne znaczenie w świetle roli, jaką konwencja genewska przypisuje UNHCR (zob. podobnie wyrok z dnia 23 maja 2019 r., Bilali, C-720/17, EU:C:2019:448, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo). Również we wspomnianych wytycznych przyjęto bowiem szerokie rozumienie pojęcia „opinii politycznej”, gdyż pojęcie to może obejmować wszelkie opinie lub kwestie dotyczące aparatu państwowego, rządu, społeczeństwa lub polityki.
- 28 W drugiej kolejności pojęcie „opinii politycznej” w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. e) dyrektywy 2011/95, w zakresie w jakim ma ono na celu ochronę prawa do wolności posiadania opinii i wypowiedzi, należy interpretować w świetle art. 11 karty, który został wyraźnie wymieniony w motywie 16 tej dyrektywy, której celem jest wspieranie stosowania między innymi wspomnianego postanowienia karty.
- 29 Zgodnie z brzmieniem art. 11 karty każdy ma prawo do wolności wypowiedzi, które obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Jak wynika z wyjaśnień dotyczących karty praw podstawowych (Dz.U. 2007, C 303, s. 17) i jej art. 52 ust. 3, prawa zagwarantowane w jej art. 11 mają takie samo znaczenie i zakres jak prawa zagwarantowane w art. 10 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, tak jak zostały one zinterpretowane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, i to bez uszczerbku dla faktu, że prawo Unii przyznaje im szerszą ochronę (zob. podobnie wyrok z dnia 26 kwietnia 2022 r., Polska/Parlament i Rada, C-401/19, EU:C:2022:297, pkt 44).
- 30 Z orzecznictwa tego wynika, że wolność wypowiedzi stanowi jeden z podstawowych fundamentów demokratycznego społeczeństwa oraz jedną z podstawowych przesłanek jego postępu i realizacji każdej osoby oraz że chroni ona co do zasady nie tylko „informacje” lub „idee” które są przychylnie przyjmowane lub uznawane za nieobraźliwe lub obojętne, ale także te, które urażają, szokują lub wywołują niepokój, w celu zagwarantowania pluralizmu, tolerancji i otwartości, bez których nie może istnieć demokratyczne społeczeństwo [wyrok ETPC z dnia 15 października 2015 r., w sprawie Perinçek przeciwko Szwajcarii, CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, § 196, lit. i)].
- 31 Ponadto Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreślił, że art. 10 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności nie pozostawia żadnego miejsca na ograniczenia wolności wyrażania opinii w dziedzinie dyskursu politycznego lub kwestii interesu

ogólnego oraz że zwykle przyznaje się wysoki poziom ochrony wolności wyrażania opinii, gdy wygłoszona wypowiedź stanowi przedmiot interesu ogólnego [wyrok z dnia 15 października 2015 r., Perinçek przeciwko Szwajcarii, CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, § 196 lit. i), § 197, 230, 231]. Trybunał ten wyjaśnił również, że korupcja w ramach prowadzenia spraw publicznych w państwie jest przedmiotem interesu ogólnego, a jej omówienie stanowi wkład do debaty politycznej (zob. podobnie wyrok z dnia 31 maja 2016 r., Nadtocka przeciwko Rosji, CE:ECHR:2016:0531JUD003801005, § 43).

- 32 Przytoczone orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, mające znaczenie dla wykładni art. 11 karty, potwierdza szeroką wykładnię pojęcia „opinii politycznej” w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. e) dyrektywy 2011/95. Zgodnie z tą wykładnią pojęcie „opinii politycznej” obejmuje każdą opinię, ideę lub przekonanie, które choć niekoniecznie ma charakter bezpośrednio i natychmiastowo polityczny, przejawiają się w działaniu lub zaniechaniu, które jest postrzegane przez podmioty dopuszczające się prześladowań, o których mowa w art. 6 tej dyrektywy, jako wpisujące się w kwestię dotyczącą tych podmiotów, ich polityki lub metod i wyrażające opór lub sprzeciw wobec nich.
- 33 W trzeciej kolejności szeroka wykładnia pojęcia „opinii politycznej” jako „powod[uj] prześladowania” w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. e) dyrektywy 2011/95 oznacza, że w celu ustalenia istnienia takiej opinii oraz związku przyczynowego między tą opinią a aktami prześladowania, właściwe organy państw członkowskich powinny wziąć pod uwagę ogólny kontekst państwa pochodzenia wnioskodawcy ubiegającego się o status uchodźcy, w szczególności w jego aspektach politycznym, prawnym, sądowym, historycznym i społeczno-kulturowym.
- 34 Trybunał orzekł bowiem, że wyrażenie poprzez działanie lub zaniechanie pewnej opinii, idei lub przekonania, które nie ma charakteru bezpośrednio i natychmiastowo politycznego, może, w zależności od konkretnego kontekstu właściwego państwu pochodzenia tego wnioskodawcy, prowadzić do nadania mu przez „podmioty dopuszczające się prześladowania” charakteru „opinii politycznej” w rozumieniu art. 10 ust. 1 lit. e) i art. 10 ust. 2 tej dyrektywy.
- 35 W tym względzie Trybunał wyjaśnił, z jednej strony, że w sytuacji konfliktu zbrojnego, a zwłaszcza wojny domowej, i w braku zgodnej z prawem możliwości uchylenia się od obowiązków wojskowych, istnieje silne domniemanie, że odmowę odbycia służby wojskowej władze zainteresowanego państwa trzeciego zinterpretowałyby jako akt opozycji politycznej, niezależnie od potencjalnie bardziej złożonej motywacji zainteresowanego i z zastrzeżeniem weryfikacji przez organy państwa członkowskiego, do którego złożono wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, prawdopodobieństwa związku takiej odmowy z danym powodem prześladowania [wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Służba wojskowa i azyl), C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 47, 48, 60, 61].
- 36 Z drugiej strony, Trybunał orzekł, że uczestnictwo we wniesieniu przez osobę ubiegającą się o ochronę międzynarodową skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko jej państwu pochodzenia w celu stwierdzenia naruszenia przez władze tego państwa podstawowych wolności należy co do zasady traktować jako powód prześladowania z powodu „opinii politycznej” pod warunkiem, że istnieją uzasadnione powody do obaw, że owo uczestnictwo jest postrzegane przez władze tego państwa jako akt stanowiący działalność opozycyjną, wobec którego mogłyby one rozważyć zastosowanie represji (zob. podobnie wyrok z dnia 4 października 2018 r., Ahmedbekova, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 90).

- 37 To samo dotyczy podejmowanych przez wnioskodawcę ubiegającego się o status uchodźcy prób obrony jego interesów, poprzez wszczęcie postępowania sądowego przeciwko działającym nielegalnie przeciwko niemu podmiotom niepublicznym, w sytuacji gdy podmioty te, ze względu na swoje korupcyjne powiązania z państwem, mogą wykorzystać państwowy aparat represyjny tego państwa na szkodę tego wnioskodawcy, nawet jeśli działania tego ostatniego były uzasadnione obroną jego osobistych interesów majątkowych i gospodarczych.
- 38 W ramach oceny faktów i okoliczności, o której mowa w art. 4 dyrektywy 2011/95, która zgodnie z jego ust. 3 powinna być przeprowadzana indywidualnie, z uwzględnieniem wszystkich istotnych faktów, w szczególności tych, o których mowa w pkt 33 niniejszego wyroku, właściwe organy państwa członkowskiego powinny wziąć pod uwagę okoliczność, że szczególnie trudne może okazać się przedstawienie bezpośredniego dowodu na to, że dane działanie lub zaniechanie wnioskodawcy może być postrzegane przez organy państwa pochodzenia jako wyraz „opinii politycznej”. Artykuł 4 ust. 5 tej dyrektywy dopuszcza, że wnioskodawca nie zawsze musi być w stanie poprzeć swój wniosek dowodami w postaci dokumentów lub innym materiałem dowodowym, i wylicza przesłanki, których kumulatywne spełnienie zwalnia z wymogu przedstawienia takich dowodów [zob. analogicznie wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Służba wojskowa i azyl), C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 55].
- 39 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 59 opinii, do tych organów należy zatem dokonanie w niniejszej sprawie, w świetle wszystkich okoliczności, oceny prawdopodobnego charakteru opinii politycznych przypisywanych wnioskodawcy przez podmioty dopuszczające się prześladowań.
- 40 Mając na względzie całość powyższych wywodów, na zadane pytanie należy odpowiedzieć, że art. 10 ust. 1 lit. e) i art. 10 ust. 2 dyrektywy 2011/95 należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „opinii politycznej” obejmuje podejmowane przez wnioskodawcę ubiegającego się o ochronę międzynarodową w rozumieniu art. 2 lit. h) i i) tej dyrektywy próby obrony jego osobistych interesów majątkowych i gospodarczych z wykorzystaniem środków prawnych, przed działającymi nielegalnie podmiotami niepublicznymi, w sytuacji gdy podmioty te, ze względu na swoje korupcyjne powiązania z danym państwem, mogą wykorzystać państwowy aparat represyjny tego państwa na szkodę tego wnioskodawcy, w zakresie w jakim próby te są postrzegane przez podmioty dopuszczające się prześladowania jako opór lub sprzeciw w kwestii dotyczącej tych podmiotów, ich polityki lub metod.

W przedmiocie kosztów

- 41 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 10 ust. 1 lit. e) i art. 10 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony

należy interpretować w ten sposób, że:

pojęcie „opinii politycznej” obejmuje podejmowane przez wnioskodawcę ubiegającego się o ochronę międzynarodową w rozumieniu art. 2 lit. h) i i) tej dyrektywy próby obrony jego osobistych interesów majątkowych i gospodarczych z wykorzystaniem środków prawnych, przed działającymi nielegalnie podmiotami niepublicznymi, w sytuacji gdy podmioty te, ze względu na swoje korupcyjne powiązania z danym państwem, mogą wykorzystać państwowy aparat represyjny tego państwa na szkodę tego wnioskodawcy, w zakresie w jakim próby te są postrzegane przez podmioty dopuszczające się prześladowania jako opór lub sprzeciw w kwestii dotyczącej tych podmiotów, ich polityki lub metod.

Podpisy

ⁱ — Punkty 26 i 27 w niniejszym tekście były przedmiotem zmian o charakterze językowym, po pierwotnym umieszczeniu na stronie internetowej